

Kitap Eleřtirisi

Giray FİDAN, Cumhuriyet'in Çinli Misafirleri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019, ISBN: 978-605-2958-14-8.

Taner KARAKUZU¹
İlker LİMON²

Ankara-Pekin arasındaki diplomatik münasebetler 1971 yılında tesis edilmiştir. Ancak iki devlet arasındaki ilişkiler çok daha köklü bir geçmişe sahiptir. Türkler ile Çinliler yüzyıllar boyunca bir birlerine rakip olmuşlardır. Bu rekabetin doğal sonucu olarak üst düzeyde etkileşime girmişlerdir. Lakin ilişkiler sadece Türkiye-Çin boyutu ile sınırlandırılırsa söz konusu yıla kadar Türkiye, Tayvan'da bulunan Milliyetçi Çin Hükümetini, meşru temsilci olarak tanımıştır. Bu haseple Türkiye Cumhuriyeti ile Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler beklenen düzeyde gerçekleşmemiştir. Coğrafi uzaklık ve ideolojik farklılık bu durumun temel nedeni olarak gösterilebilir.

Giray Fidan tarafından yazılmış "Cumhuriyet'in Çinli Misafirleri" serlevhalı eser, en genel hatlarıyla Çinli seçkinlerin ve karar alıcıların, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ilk on beş yılında, Türkiye'ye yaptıkları seyahatleri ve bu ülke hakkındaki müşahedelerini konu almaktadır. Araştırmanın en önemli özelliği bizzat ziyareti gerçekleştiren şahsiyetler tarafından kaleme alınan yazıların/mülakatların derlenmesiyle ortaya çıkmasıdır. Kitabın, tarihsel, nesnel ve ayrıntılı bir muhtevaya sahip olduğunun altını çizmekte fayda bulunmaktadır.

Eser 1922 senesinde Çin'de neşredilen, dönemin önemli dergilerinden biri olan Kılavuz'da yer alan iki yazıyla başlamaktadır. Söz konusu makalelerin muhteviyatına bakıldığında umumi olarak Türk Kurtuluş Savaşı'na tabiri caizse methiyeler dizilmiştir. Buna ek olarak Türk bağımsızlık mücadelesinin emperyalizme karşı başarılmış büyük bir zafer olduğu vurgulanmıştır. Bu duruma bir örnek vermek gerekirse Gao Junyu adlı yazarın makalesinin sonuç bölümüne bakmakta fayda vardır. "Bu zafer bütün ezilen ulusların, Sovyet Rusya'nın gerçek dostları olduğunu ve ulusal kurtuluş için yardımın sadece oradan (Ruslardan) geleceğini anlamalarına yardımcı olmuştur." Eserin sonraki kısmında, Hu Shiqing adlı bir seyyahın 16 Mart-3 Nisan 1924 tarihleri arasında Türkiye yolculuğu esnasında tuttuğu günlükler yer almaktadır. Shiqing dönemin siyasi atmosferine, kültürel ve tarihsel özelliklerine değinmenin yanı sıra Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne dair birçok detaya yer vermiştir. Söz konusu dönemde Ankara'da milletvekilleriyle bir araya gelen seyyah, güçlü bir başkent imajı çizmiştir.

Kitabın ikinci bölümünde, Çin'in ilk Amerika Birleşik Devletleri büyükelçisi olarak görev yapan Alfred Sze'nin, 1929 yılında Shen Bao Gazetesinde çıkan makalesi bulunmaktadır. Söz konusu yazıda Sze'nin 1925 yılının ikinci yarısında Türkiye'ye yaptığı ziyareti değerlendirdiği görülmektedir. Yazının içeriği çözümlendiğinde öne çıkan noktalar arasında Türk devriminin siyasal ve kültürel boyutu öne çıkmaktadır. Aynı zamanda Sze yazısında Türkiye rejimini başarılı bularak takdir etmiştir. Bu tespitlere ek olarak, Çin'in Türkiye'de yaşanan siyasal gelişmelerden nasıl yararlanması gerektiği konusundaki düşüncelere yer vermiştir. Bu bağlamda bir de mukayese yapmaktadır; "Yakın zamanda kurulan Türkiye ve halkının sorunları ele alma şekilleri, ülkemiz için görkemli bir örnek ve bizim için bir aynadır."

¹ Öğr. Gör. Trakya Üniversitesi Uzunköprü Meslek Yüksekokulu, E-mektup: tanerkarakuzu@trakya.edu.tr

² Öğr. Gör. Trakya Üniversitesi Uzunköprü Meslek Yüksekokulu, E-mektup: ilkerlimon@trakya.edu.tr

Üçüncü bölüm, 20. yüzyılın ilk yarısında Çin siyasetinde faal olarak görev alan Hu Hanmin'in Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaret sonrasında yazdığı makale ve dönemin Çin gazetelerine verdiği demeçlerden oluşmaktadır. Türkiye'nin siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine değinen Hanmin, Başbakan İsmet İnönü ve birçok milletvekiliyle görüşme yapma şansı yakalamıştır. Söz konusu zat, görüştüğü kişilerden Türk yönetiminin siyasal yapısına ve devrimlerin hayata geçirilmesine dair önemli bilgiler edinmiştir. Bu minvalde Çin siyaseti ile mukayeselerde bulunmuştur. Dördüncü bölüm, bir seyyah olan Wang Huishan'ın, Türkiye'ye yaptığı ziyaret sonrasında kaleme aldığı makalesi ile ilgilidir. 1936 senesinde neşredilen yazı tamamen başkent Ankara'yı konu almıştır. Gene şehrin sosyal, kültürel ve siyasal özellikleri makalenin muhteviyatını oluşturmuştur.

Beşinci ve son bölüm, Türkiye'ye atanan ilk Çin Büyükelçisi General He Yaozu'nun 1935 yılında Dışişleri Dergisi'ne yazdığı makaleden oluşmaktadır. Büyükelçi, yazısında Türkiye'nin siyasi ve iktisadi şartlarını masaya yatırmaktadır. Aynı zamanda Ankara ile Pekin arasında ideolojik bir yakınlaşmanın gerçekleşme ihtimalinin izleri sürülmüştür.

Eserin müellifi, Çinli kültür ve siyaset insanlarının yaklaşık yüz yıl önce kaleme aldığı yazılarından, dönemin Türkiye'sinin iktisadi, sosyal, siyasal, kültürel ve hukuki durumuna farklı bir gözden bakma imkânı sunmuştur. Fidan, iki ülke insanlarının meselelere yaklaşımını ve düşün dünyasını da irdelemektedir. Ayrıca Doğulu toplumların modernleşme çabalarının altında yatan nedenleri tartışmaktadır. Özellikle eser akıcı ve sade bir dille kaleme alınmasından dolayı son derece kolay anlaşılabilir. Yapıt, bakir bir alanda önemli bir boşluğu doldurmaktadır.